

***A vendég mint idegen, az idegen mint vendég:
drámai esetek****

P. Müller Péter

„[A] föld az enyém, ti meg csak jövevények és vendégek vagytok számomra.”
(Mózes: Levitikák 25, 23)¹

A magyar nyelvben a *vendég* és az *idegen* etimológiailag szorosan összetartozik, amit – egyebek mellett – jól mutat az a szóhasználat is, amely egyszerre beszél vendéglátásról és idegenforgalomról. E két szó egyazon kifejezés kétfajta alakváltozataként is értelmezhető. Ennek jegyében a vendég egyúttal mindig idegen, ám az idegent egyúttal megilleti a vendéggel szembeni magatartás. Az angol nyelvben a *host* (házigazda, vendéglátó) és a *guest* (vendég) szavak tartoznak egybe, ugyanabból az etimológiai töből erednek (Miller, 2005, 19.; magyarul 1987, 103.).² Eszerint a vendéglátó (házigazda) egyúttal vendég is, a vendég pedig vendéglátó (házigazda) is egyben. Épp ilyen szorosan kötődik egymáshoz a *hospitality* (vendégszeretet) és a *hostility* (ellenségeskedés) szó is, és e kettő kapcsolatának hangsúlyozása nyomán alkotja meg Jacques Derrida az *hospitalité* kifejezést, amelyet korábban magyarra vendégszeretetgyűlölet-ként fordítottak (Derrida, 1997), de amelyet magyaríthatunk így is: vendégszeret(ten)et.

* Miként Bókay Antal, én is a Pécsi Tanárképző Főiskola magyar-angol szakán végeztem. Ebben az 1976-80 közötti időszakban Antal a tanárom volt, szakkollégiumot szervezett, konferenciákra, könyvtárakba vitt bennünket, mintát és ösztönzést adott a tudományos munkához. Bízgatására és témavezetésével írtam első diákköri dolgozatomat, a végzést követően ő segített abban, hogy a főiskola gyakorló általános iskolájában kaptam állást. Ebben az időszakban mind szakmai érdeklődésemre, mind pályafutásomra jelentős hatást gyakorolt. Aztán 1982-ben bekerültem a tanszékre, ahol azóta is kollégák (immár a két legrégebb óta ott lévők) vagyunk. Az említett OTDK dolgozatom a kétféle *Tótékről* szólt (Müller, 1980). A jelen írásban röviden újra érintem ezt az Örkeny-darabot, kicsit ezzel is visszaidézve azt az időszakot. Baráti szeretettel köszöntöm Antalt 60. születésnapján!

¹ A Bibliának erről a szöveghelyéről, jelentésvonatkozásairól és ennek magyar fordításairól írt tüzetes tanulmányt Dávidházi Péter, „Jövevények és zsellérek”: egy bibliai fogalom pár nyomában (2006) címmel.

² Miller írásának címét Bényei Tamás egyik tanulmányában úgy említi, hogy *A kritikus mint házigazda / ellenség / élősködő* (Bényei, 1995), amivel a *host* többes jelentését is hangsúlyozza, de a jelen írásban a Miller tanulmány publikált magyar fordítására hagyatkozom (1987).

Ebben a kreált szóban a vendég iránti ambivalencia, a feloldhatatlan kettősség, az elfogadás és elutasítás közötti állandó oszcilláció fejeződik ki, ami az alábbiakban érintendő európai drámapéldákat is meghatározza.

A drámatörténetben a színdarabok gyakori dramaturgiai szervező elve az ismerősként megjelenő vendég vagy az (elvonat alakként felbukkanó) idegen, akinek jötte vagy jelenléte teremti meg a drámai szituációt, tartja fenn és növeli a – gyakran robbanásig fokozódó – feszültséget. A vendég/idegen mindig egy másik világot hoz magával, ő „a” másik, aki eltérő értékrendet, kultúrát, szokásokat, magatartást képvisel azzal a közeggel szemben, amelybe érkezik. Két világ ütközik össze, a befogadó/kitaszító honos (otthoni, családi, kisvárosi, honi), és az ebbe belépő hon-talan (jövemény/jöttment, vendég/idegen, megszálló/felszabadító) világa.

Van, amikor a vendég felforgatja a házigazdák életét, s a történet végén börtönbe jut, vagy felnégyelik (Molière Tartuffe-je Orgon házában vendége, Örkény István Varró őrnagya a Tót családé). Van, amikor a vendég bosszút állni érkezik, vagy ellenkezőleg, köszönetet szeretne mondani (az Öreg hölgy saját elhatározásából látogat Gullenbe Dürrenmattnál; miként az '56-os disszidens Vendég is az öreg kommunistához Spiró György *Kvartett* című drámájában).

Van, amikor egy szélhámost vendéggé avatnak, mint Hlesztakovot *A revizor*-ban, s van, amikor a vendég azért jön, hogy elárulja (a hatóságoknál besúgja) a vendéglátóját, mint Socino teszi Dávid Ferenczel Páskándi Géza *Vendégség* című drámájában. Arra is akad példa, amikor a jövemény ártatlan szállóvendég, akit a pénzéért megölnék, mint Jannal teszi *Az Anya és Martha* (azaz saját anyja és nővére) Albert Camus *Felreértés* című darabjában; vagy amikor a panzió szinte már családtagnak tekintett vendégét ismeretlenek elhurcolják, mint Stanley-vel teszi ezt McCann és Goldberg Harold Pinter *A születésnap* című drámájában. Molière, Örkény, Dürrenmatt, Spiró, Gogol, Páskándi, Camus és Pinter említett drámái csupán néhány példát és változatot villantanak fel a drámatörténet több száz művéből, amelyben a vendég/idegen saját drámája a legváltozatosabb formában mutatja meg a vendégszeret(ten)et érzelmileg és kulturálisan telített heterogén tapasztalatát. Az alábbiakban nem térek ki valamennyi imént említett példa részletesebb bemutatására.

Molière *Tartuffe*-jében a vendég nemcsak megszáll vendéglátóinál, hanem egyúttal megszállja a házigazdák életét, és rájuk kényszeríti a maga valós (vagy színlelt) értékrendjét. Az Orgon házában vendégeskedő Tartuffe a molière-i deus ex machina dramaturgiai fordulata révén, a történet végén börtönbe jut. De a darab eredeti – betiltott – változata „Tartuffe diadalával végződött, aki egyszerűen kitérta fészkeből a hiszékeny Orgont és gyermekeit” (Molière, 2002, 737.).³

³ Lackfi János jegyzete.

Épp így forgatja fel a Tót család értékrendjét a hozzájuk a frontról vendégségbe érkező Varró őrnagy, aki a háborúban folytatott életvitelét honosítja meg a családban, és akit a házigazda végül a megaláztatásának jelképévé váló margóvágóval felnegyel. Ezek a vendégek a mű zárlatáig fokozatosan gyarmatosítják, megszállják és felforgatják a vendéglátók életét, manipulatív eszközökkel rávéve a házigazdákat arra, hogy önként adják fel elveiket és életvitelüket. Van, amikor ez a folyamat önkéntes, mint Orgon esetében, aki szerelemmel csüng Tartuffe lényén és hirdetett eszméin, és akinek mindenét (beleértve vagyonát, leányát stb.) odaadná. Más esetben ez a behódolás kényszerűségből vállalt, valamilyen vélt (vagy valós) cél érdekében, mint a Tót család esetében, akik az őrnagy berendezkedését azzal a tudattal tűrik, hogy ezzel a fronton szolgáló fiukat hozzák majd kedvezőbb helyzetbe (aki azonban már halott).

Orgon és Tót kész mindenét odaadni a vendégnek. Magatartásuk olyan, ahogyan azt a vendég és idegen kérdésének szentelt előadássorozatának *A vendégszeretetről* című ötödik szemináriumán Jacques Derrida lefesti: „A házigazda 'izgatottan várakozik háza küszöbén' az idegenre, akit felszabadítónak fog látni, mikor az felbukkan a horizonton. (...) a gazda majd sietve felkiált: 'lépj be gyorsan, mert félek a boldogságomtól'. (...) Az idegen, aki itt a várva várt vendég, nemcsak olyan valaki, akinek azt mondjuk jöjj, vagy lépj be, lépj be késlekedés nélkül, pihenj meg otthonunkban késlekedés nélkül, siess és gyere be, 'kerülj beljebb', 'gyere belém', ne csak felém, hanem belém: szállj meg engem, foglalj helyet bennem, ami egyúttal azt is jelenti, hogy foglald el a helyemet, ne elégedj meg azzal, hogy csak találkozol velem vagy belépsz az otthonomba. Különös logika, de megvilágító számunkra: egy türelmetlen gazda, aki a vendégét mint megszabadítót, mint felszabadítót várja. Olyan ez, mintha az idegennél, az ismeretlennél lennének a kulcsok” (Derrida, 2000, 121-123.).

És valóban, a kulcs a szó szoros és átvitt értelmében is a vendéghez kerül: Tartuffe és az Őrnagy nemcsak megszállnak a háznál, de meg is szállják azt. (Szinte) mindent megkapnak, ami korábban a házigazdáé volt. A dramaturgia megkívánja, hogy a megszállás fokozatosan bekövetkező, és ne egyetlen pillanat alatt lezajló legyen, de a végeredmény ugyanaz. Orgon nem törődik azzal, hogy lánya, Mariane Valér szerelme és jegyese, Tartuffe-öt jelöli ki lánya férjének. Amikor fia, Damis feltárja az apjának, hogy a vendég a házigazda nejét, Elmírárt el akarta csábítani, Orgon nem a vendéggel szemben lép fel, hanem a saját fiát tagadja ki. Ezt követően pedig kijelenti Tartuffe-nek, hogy „Ön lesz örökösöm, de az egyedüli” (Molière, 2002, 628.), azaz minden vagyonát a vendégre ruházza. A *Tóték*ban a családfő, a házigazda ugyan nem oly módon ad át mindent a vendégnek, mint Orgon, de a vendégnek való kényszerű behódolásában ugyanaz az extrém teljesség mutatkozik meg, mint Molière-nél. Tótnak nincs szövet-sége abban, hogy feltartóztassa a vendég uralmát, felesége és lánya is az

Órnagy támogatóiként, segítőkiként lépnek fel. Együtt igyekeznek meggyőzni a (korábbi) családfőt abban, hogy változtassa meg a testét (testsémáját), azaz rogyassa be a térdét (hogy alacsonyabbnak tűnjön), hogy tegyen a szájába elem-lámpát (hogy ne tudjon ásítani), hogy töltsen ébren az éjszakát és alvással a nap-palt (ami a tökéletes ellentéte Tót korábbi életritmusának).

Tartuffe és az Órnagy más értékrendet, más életvitelt, más fennhatóságot vezetnek be, és a (házi)gazda (*host*) a vendég túszává (*hostage*) lesz. Derrida szerint „így tehát valójában a gazda, a meghívó, a vendégül látó (inviting host) az, aki tüsszá (*hostage*) válik – aki mindig is volt. És a vendég, a meghívott tús lesz aki, aki meghívja azt, aki meghívta: ő lesz a ház gazdája. A vendég lesz a házigazda gazdája. Ezek a helyettesítések mindenkét mindenki másnak a túsává tesznek. Ilyenek a vendégszeretet (hospitality) törvényei” (Derrida, 2000, 125.).

Molière és Örkény említett drámáiban – mint láttuk – a vendég igyekszik a vendéglátójánál berendezkedni, saját értékrendjét, életvitelét meghonosítani. De vannak olyan vendégek is, akiket nem ez vezérel, akik tartózkodásukat eleve ideiglenesnek szánják, és egy meghatározó (és meghatározott) gesztus végrehajtását tekintik céljuknak. Van eset, amikor a vendég bosszút állni érkezik, mint a szülővárosába visszalátogató milliárdosnő, Clair, aki a güllenieket arra veszi rá a pénzével, hogy az őt egykor teherbejuttató, magára hagyó, ellene valló szerelmét, Ill-t megöljék (beteljesítvén a bosszú hosszú folyamatát, amelynek során apasági perének valamennyi egykori résztvevőjén megtorolja ifjúkori traumáját). Ennek a helyzetnek az ellentéte, a köszönetmondás szándéka és gesztusa hozza Spiró György *Kvartettjében* az '56-os disszidens (amerikás) Vendéget az öreg kommunista lakótelepi otthonába, ahol a Vendég próbálja pénzzel (bankkártyával, autóval), Amerikába szóló meghívással meghálálni, hogy az Öreg a forradalom után, '57 januárjában figyelmeztette, hogy szerepel egy listán, s ezzel a figyelmeztetéssel megmentette az életét. Ám az Öreg ezt (le)tagadja, és a Vendég dolgavégezetlenül, csalódottan és frusztráltan távozik. Távozása után minden marad a régiben, ittléte, vendégsége a dráma világán belül nem hagy nyomot a (házi)gazdában.

Azt is mondhatjuk, hogy noha Dürrenmatt és Spiró „idegene” is beavatkozik a (házi)gazda világába, de mégsem válnak – a *Tartuffe* és a *Tóték* értelmében – vendéggé: nem rendezkednek be, nem áll szándékukban maradni. Egyetlen gesztust hajtanak (hajtanának) végre, s csupán erre korlátozódik a jövetelük. Bár mindketten pénzt hoznak (kínálnak), céljuk nem egy másfajta értékrend érvényesítése vagy kialakítása, hanem csupán egy egyszeri aktus végrehajtása. Clairnek ez sikerül (Ill-t a gülleniek megölik), a *Kvartett* Vendégének viszont nem. Az ajándékkal érkező vendég nem lel be- és elfogadásra, idegenként üzetik ki a panellakás mikrokozmoszából.

Az eddig érintett drámapéldákban azt látjuk, hogy a házban nem annak gazdája, nem a vendéglátó, hanem annak vendége parancsol (Tartuffe, az

Őrnagy, az Öreg hölgy). Ha intézményes és formális értelemben nem is, de egyes drámákban a vendég több hatalommal rendelkezik, mint a vendéglátó. Ebből azonban nem az következik, hogy ezek a drámák az idegennel szembeni előítéleteket és sztereotípiákat táplálják, mintegy fenyegető lényként állítva elének ezeket a hívott vagy hívatlan vendégeket. Ezek a drámák inkább arra figyelmeztetnek, hogy a fennálló (ott)honi értékrend milyen sérülékeny, törekeny, s hogy egy külső erő (adott esetben egy vendég) mekkora szubverzív erővel rendelkezik, milyen könnyen felforgathat egy kisvilágot, különösen, ha az belülről is megosztott.

Ha ezek a példák a vendég fenyegető jelenlétét mutatják, akivel szemben az óvatosságot és védekezést (volna) tanácsos az adott közösségnek tanúsítania, akkor ennek a vendég/idegen képnek az ellentétét láthatjuk Gogol *A revizor* című drámájában. Ez a darab a vendéglátókat, az orosz kisváros lakosait sokkal ellenszenvesebbnek mutatja, mint a helyzetét felismerő és azt kihasználó pétervári tisztviselő Hlesztakovot, akit azonban szintén nem valami jó fényben tüntet fel Gogol, s akiről a szereplők jellemzése során azt írja, hogy „meglehetősen műveletlen (...), afféle széltozó hírében áll” (Gogol, 1984, 9.). Hlesztakov hasonlóképpen szállja meg a város világát, mint néhány korábban említett dráma hőse, neki is maradéktalanul alávetik magukat a közösség tagjai, minden fontosabb szereplő részt vesz a vendég megvesztegetésében (készpénzzel), és ebbe a folyamatba illeszkedik az is, hogy a polgármester hozzá adná a lányát a vélt revizorhoz. Gogol azonban itt nem az idegen erejét, behatolásának lépéseit festi le, Hlesztakov csupán elfogadja az alkalmat, él a lehetőséggel, de a hangsúly a közösség szervilizmusának, önkéntes behódolásának bemutatásán van. *A revizor* a vendégszeretetnek azt a fajtáját példázza, amikor a vendégtől való rettegés készíti a vendéglátókat arra, hogy a vendég kedvére tegyenek. Nem valamiféle önzetlen, érdek nélküli erkölcsi elv, hanem a vendégben megtestesülő hatalomtól való infantilis félsz nyomán viselkednek vendéglátóként, sőt, viszik túlzásba vendéglátói szerepüket Gogol figurái, akik ily módon ugyancsak vendéglátóként a vendég túszaivá válnak. A darab hatásmechanizmusának és dramaturgiájának ugyanakkor meghatározó mozzanata az a kettőség, ami Hlesztakov alakját a városiak és a befogadók számára eltérően értelmezi. Egyedül a befogadó tudja, hogy a pétervári tisztviselő nem a városba küldött revizor, akivel szemben a városbeliek úgy viselkednek, mintha őt küldték volna hozzájuk – ahogy a kezdő-sorokban a Polgármester mondja –: „Pétervárról. Inkognitóban, titkos utasítással” (i.m., 11.). Nem lehet kétségünk afelől, hogy a valódi revizorral szemben a darab szereplői ugyanígy viselkedtek volna, az azonban nem teljesen bizonyos, hogy az igazi revizor is pontosan úgy reagált volna a vendéglátók gesztusaira, mint Hlesztakov.

A revizor keletkezésével közel egy időben Magyarországon a színházakban megszorodott a más népekhez, kultúrákhoz, nyelvekhez tartozókkal szembeni elutasítás, az idegenek kigúnyolása. J. Hillis Miller írja *Black Holes (Fekete lyukak)* című könyvének *The Other Other (A másik másik)* című részében, hogy „ez a másik, akit úgy mutatok be, hogy saját felsőbbrendűségemet hangsúlyozzam, mindig karikatúra vagy paródia, behálózva ideológiai hazugságokkal, mint amilyen az önmagamról, nemzetemről, kultúrámról, társadalmamról való felfogásom is. Mindazonáltal a másik másságának ez az ideológiai képe erős hatalommal rendelkezik” (Miller, 1999, 159.).

A magyar reformkor idején ez a (színpadi) idegenellenesség, az idegenekkel szembeni előítélet néhányakat arra sarkallt, hogy felszólaljanak az idegenek védelmében, és figyelmeztessék a közvéleményt, hogy másfajta viszonyt alakítsanak ki a másik, a másfajta iránt. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy – noha az alábbi idézet ezt nem mondja ki – az elfogadó(bb), megengedő(bb) viszony alapján a másikat ne idegennek, hanem vendégnek tekintsék. A *paródiázás budapesti magyar színpadunkon* című, 1839-ben a *Honművészen* megjelent írásában Munkácsy János az idegenek színpadi megjelenítéséről ezt írta: „Szabad-e vagy kell-e erkölcsi vagy egyéb bármiféle tekintetben is egyes személyeinket, hatóságokat, sőt országunkban lakó s nem magyar nyelvet beszélő nemzetet is színpadunkon paródiázni, s ezáltal őket a közvélemény előtt kisebbiteni, közkacaj s gúnybeszéd tárgyává tenni vagy éppen becsületüket csonkítani, ellene a közöniséget, kivált a fogékony s heves keblű fiatalságot lázítani – ez oly kérdés, melynek megfejtése a legközönségesebb műveltségű embernek sem kerül fáradságába”.⁴ Az idegennel kapcsolatos színpadi sztereotípiák hosszú hagyománya e magyar példán kívül épp úgy magában foglalja az ír emberekkel szembeni előítélet angol drámapéldáit, mint az amerikai dráma néger szereplői iránt – gyakran a komikus ábrázolásmódban – kifejeződő (vélt) felsőbbrendűséget.

Albert Camus *L'Étranger* (*Az idegen* – magyarul *Közöny* címmel kiadott), 1942-ben megjelent regényében szerepel a következő bekezdés: „A szalmazsák és az ágydeszka közt (...) egy régi-régi újságfoslányt találtam: sárga volt, egészen átlátszó, s szinte hozzáragadt a zsákszövethez. Egy napihírről volt benne szó, az eleje hiányzott, de Csehszlovákiában történt. Egy ember egy cseh faluból egyszer elment világgá, hogy szerencsét próbáljon. Huszonöt év múlva visszajött, vagyosan, asszonnal, gyerekekkel. Anyjának és húgának fogadója volt a szülőfalujában. Meg akarta lepni őket, s egyedül ment anyjához, aki nem ismert rá, mikor benyitott hozzá. Tréfából még szobát is kért. Mutatta, mennyi pénze van. Éjszaka anyja meg a húga kalapáccsal agyonütötte, kirabolta, s a holttestét a folyóba

⁴ Tollharcok. Irodalmi és színházi viták 1830–1847. Szalai Anna (szerk.), Szépirodalmi Kiadó, Bp., 1981, 376.

vetette. Másnap reggel a feleség, mielőtt bármit megtudott volna, feltárta a valóságot. Az anya felkötötte magát. A lánya kútba ugrott. Ezt az egész históriát több ezerszer elolvastam. Egyfelől valószínűtlen volt. Másfelől egészen természetes. De mindenképpen úgy éreztem, az utas megérdemelte a sorsát, mert sosem kell játszani” (Camus, 1979, 204.).

A Mersault által a regényben elmesélt esetből két évvel később Camus drámát írt, *Le Malentendu* (*Félreértés*) címmel. A drámává növesztett újsághír mozzanatai megmaradnak a színdarabban, amelyben Camus a főhős, Jan alakjában egyesíti a vendég és az idegen, a hazatérő „tékozló fiú” és a megváltó, a bűnös és az áldozat szerepét. Noha a dráma címe *Félreértés*, ez a cím félrevezető, hiszen nincsen szó félreértésről. A fogadót üzemeltető Anya és lánya, Martha minden (egyedül érkező) gazdag vendéggel ugyanazt teszi, mint most Jannal: megöli és kirabolja. Jan mint vendég ebbe a sorba illeszkedik. S még az sem biztos, hogy nem ölnék-e meg, ha tudnák, hogy a fiukról, fivérükről van szó. A nyitójelenetben az Anya azt mondja, „Könnyebb az olyat megölni, akit nem ismerünk” (Camus, 1997, 80.), de eszerint az ismerőst (a családtagot) is meg tudják ölni. Amikor kiderül, hogy Jant ölték meg, és az anya azt kérdezi a lányától, hogy felismerte-e a fivérét, Martha azt feleli, „Nem! Nem ismertem fel. (...) De azért nem teljesen alaptalan, amit kérdezt. Ha felismertem volna, most már biztos, az sem változtat semmit.” (i.m., 113.).

Ebben a képzetben a vendéglátó a vendéget nem vendégnek tekinti, nem vendégként viszonyul hozzá, hiszen ha így tenne, akkor gyakorolná vele szemben a vendéglátás, vendégszeretet gesztusait. Camus vendéglátói (házigazdái) megsemmisítik a vendéget és ezzel önmaguk vendéglátói mivoltát is megszüntetik. Az Anya és Martha nincsenek otthon, nem érzik otthonuknak az általuk lakott helyet, máshová vágynak (történetesen épp oda, ahonnan Jan érkezik). Ennek az elvágyódásnak Martha ad a legvilágosabban és a legegységesebben hangot, amikor ezeket mondja az anyjának: „Ha majd összegyűlt egy zsák pénzünk, ha majd itt hagyjuk ezt a hegyek közé zárt földdarabot, és magunk mögött tudjuk ezt a fogadót, meg ezt a várost, (...) amikor eljutunk a tengerhez végre, amelyről annyit álmodoztam, akkor majd engem is mosolyogni lát. De a tengerparton élni, ahhoz sok pénz kell, hát nem szabad félnünk a szavaktól. És ezért kell jól megnézni azt, aki idejön. Ha elég gazdag, talán épp ő hozza nekem a szabadságot.” (i.m., 80.).

De nemcsak a fogadósok idegenek saját helyzetükben, az ideérkező Jan is az. Többször elmondja, hogy mennyire idegen számára ez a hely: „Mi a csudát keresek itt? (...) Semmire sem ismerek rá, minden új. Olyan, mint a többi hotelszoba azokban az idegen városokban”. Később az anyjának így beszél: „az a keserű benyomásom, hogy ez a hely idegen nekem” (i.m., 102. és 105.). És ő az, aki a helyett, hogy felfedné kilétét, idegennek mutatja magát, megmutatja saját idegen-

ségét, amivel a helyet is idegenné teszi. J. Hillis Miller *A kritikus mint házigazda* című esszéjében egy helyütt azt írja, hogy „a host vendég értelemben (...) egy jelenlévő idegenség, amely az otthont szállodává, semleges területté teszi”. (Miller, 2005, 19.; magyarul 1987, 104.) Jan idegenként lép be erre az idegen területre, ahol idegenek fogadják és idegenként is bánnak vele. Felesége, Maria – már a férfi halála után – azt mondja a vendéglátó családtagoknak: „Azt akarta, hogy maguk ismerjék fel őt, vissza akart találni a régi fészekbe, boldoggá akarta tenni az övéit, de nem találta hozzá a szavakat. És mialatt kereste őket, megölték.” (Camus, 1997, 118.). De e rejtett törekvés ellenére az övéi olyan idegenként fogadják, akinek nem vendégszeretet jár, hanem vendéggyűlölet, nem *hospitality* (vendégszeretet), hanem *hostility* (ellenségeskedés), s akinek megmérgezett és folyóba vetett teste maga lesz a *host* (ostya), „a latin *hostia*, áldozás, áldozat [szó]ból” (Miller, 2005, 19.; magyarul 1987, 103.). (A magyar *ostya* szó ugyanis szinte betűről betűre megegyezik a latin *hostia* szóval.) Camus drámájának hőse tehát beteljesíti a vendégre kirótt sorsot, az áldozatét, akit a vendégszeret(ten)et jegyében vendéglátói – a (megtért) fiút saját szülője és testvére – feláldoznak. Nem magasztos és fennkölt módon, nem a megváltás jegyében, hanem kegyetlenül és elidegenedetten, nem a személyt, csak a kifoszthatót-kirabolható látva benne.

IRODALOM

- BÉNYEI TAMÁS (1995): Az olvasó, aki a maga labirintusában hal meg: a dekonstrukciós olvasásról. *Alföld*, (46) 1995, 10: 32-52.
- CAMUS, ALBERT (1979): Közöny. In: uő. *Regények és elbeszélések*. Európa Kiadó, Bp.
- CAMUS, ALBERT (1997): Félreértés. In: uő. *Caligula. Félreértés*. Fiksz Kiadó, Bp.
- DÁVIDHÁZI PÉTER (2006): „Jövevények és zsellérek”: egy bibliai fogalom pár nyomában. *Holmi*, (18) 2006, 8: 1033-1049.
- DERRIDA, JACQUES (1997): Vendégszeretetgyűlölet. In: uő. *Ki az anya?* Jelenkor, Pécs, 1997, 59-93.
- DERRIDA, JACQUES (2000): *Of Hospitality*. Stanford UP, Stanford, CA.
- GOGOL, NY. V. (1984): A revizor. In: uő. *Magatokon röhögtek*. Helikon, Bp.
- MILLER, J. HILLIS (1987): A kritikus mint házigazda. *Filozófiai Figyelő*, (9) 1987, 3-4: 101-127.
- MILLER, J. HILLIS (2005): The Critic as Host. In: Wolfreys, Julian (ed.): *The J. Hillis Miller Reader*. Edinburgh UP, Edinburgh, 2005, 17-37.
- MILLER, J. HILLIS (1999): *Black Holes*. Stanford UP, Stanford, CA.
- MOLIÈRE (2002): *Összes drámái*. I., Osiris, Bp.
- MÜLLER PÉTER (1980): Műnem és világkép összefüggései a kétféle Tótékban. *Literatura*, (7) 1980, 3-4: 535-545.